

EKSAMENSOPPGAVER SOS1001: SAMFUNNSTEORI VÅREN 2015

BOKMÅL

Oppgave 1, 2 og 3 teller likt (33,3 %) i karaktervurderingen. Merk at alle disse oppgavene kan besvares kort (ca. 3-4 sider per oppgave) og at det er viktig å disponere tiden på eksamen godt.

Oppgave 1:

Gjør kort rede for *tre* av følgende *fem* begreper/uttrykk:

- a) Rasjonalitetens jernbur
- b) Organisk solidaritet
- c) Strukturasjonsteori
- d) Habitus
- e) Feminisme

Oppgave 2:

I denne oppgaven skal du svare *enten* på oppgave a), b) *eller* c)

- a) Gi en kritisk diskusjon for den samfunnsmessige konteksten for etableringen av sosiologi som en egen vitenskapelig disiplin.
- b) Gi en kritisk diskusjon av forholdet mellom den norske og den internasjonale sosiologiske fagtradisjonen.
- c) Ritzer og Stepnisky (hovedboka på pensum) diskuterer den geografiske forankringen til ulike deler av den sosiologiske fagtradisjonen. Gi en kritisk diskusjon av hvordan fagets geografiske tyngdepunkt har endret seg gjennom fagets historie.

Oppgave 3:

Motsetningen mellom aktør- og strukturorienterte perspektiver og teorier står sentralt i den sosiologiske tradisjonen. Presenter og diskuter denne motsetningen, gjerne ved hjelp av eksempler både fra sosiologiske teorier og fra hverdagslivet.

NYNORSK

Oppgåve 1, 2 og 3 tel likt (33,3%) i karaktervurderinga. Merk at alle oppgåvene kan løysast kort (om lag 3 til 4 sider) og at det er viktig at ein disponerer tida på eksamen på ein god måte.

Oppgåve 1:

Grei kort ut om *tre* av dei følgjande *fem* omgrepa/uttrykka:

- a) Rasjonalitetens jernbur
- b) Organisk solidaritet
- c) Strukturasjonsteori
- d) Habitus
- e) Feminisme

Oppgåve 2:

I denne oppgåva skal du svare på anten oppgåve a), b) eller c).

- a) Gje ein kritisk diskusjon om den samfunnsmessige konteksten for etableringa av sosiologi som ein eigen vitenskapelig disiplin..
- b) Gje ein kritisk diskusjon av forholdet mellom den norske og den internasjonale sosiologiske fagtradisjonen.
- c) Ritzer og Stepnisky (hovudboka på pensum) diskuterer den geografiske forankring til dei forskjellige delane av den sosiologiske fagtradisjonen. Gje ein kritisk diskusjon av korleis faget sitt geografiske tyngdepunkt har endra seg gjennom faget sitt historie.

Oppgåve 3:

Motsetninga mellom aktør- og strukturorienterte perspektiver og teoriar er sentrale i den sosiologiske tradisjonen. Legg fram og diskuter denne motsetninga, og bruk gjerne eksempel frå sosiologiske teori og frå kvardagslivet.

ENGLISH

Parts 1, 2 and 3 of the exam set are weighted equally in the assessment (33.3 %). Note that all of these parts may be answered relatively shortly (about 3 to 4 pages each) and that the character of the exam set demands that the student administer the time at disposal well.

Part 1:

Give a brief account of *three* of the following *five* concepts/expressions:

- a) The iron cage of rationality
- b) Organic solidarity
- c) Structuration theory
- d) Habitus
- e) Feminism

Part 2:

In the second part of the exam you can choose to answer *either* a), b) *or* c)

- a) Give a critical account of the societal context of the establishing of sociology as an academic discipline.
- b) Give a critical account of the relationship between the Norwegian and international sociological traditions.
- c) Ritzer and Stepnisky (main book on the curriculum) discuss the geographical dimension of the sociological tradition. Give an critical account of how the geographical centre of the sociological tradition has changed over time.

Part 3:

The contrast between actor and structure oriented perspectives is central in the sociological tradition. Present and discuss this contrast, using examples from sociological theories and from everyday life.

SENSORVEILEDNING

Gjennom sine besvarelser skal studentene vise i hvilken grad de har ervervet seg kompetansen som er beskrevet i fagets kunnskap- og ferdighetsmål.

Kunnskapsmål:

- 1: Kjennskap til den sosiologiske faghistorien; hvordan faget oppstod og har utviklet seg, og hva som er fagets posisjon i dag, både i et norsk og internasjonalt perspektiv.
- 2: Kjennskap til de viktigste klassiske/moderne teoriene og perspektivene
- 3: Kjennskap til ulike måter å kategorisere sosiologiske perspektiver og teori.
- 4: Kjennskap til særtrekk ved det norske sosiologifaget.

Ferdighetsmål:

- 1: Kunne plassere sosiologiske arbeider i en faghistorisk og en perspektivkontekst.
- 2: Kunne sammenfatte sentrale sosiologiske teoretiske bidrag, både skriftlig og muntlig.
- 3: Kunne anvende ulike sosiologiske perspektiver i egne analyser av den samtidige samfunnsstrukturen og samfunnsendringer.
- 4: Vise evne til kritisk refleksjon over teorier om samfunnsendring og samfunnsstruktur.

Oppgavesettet er laget med tanke på å gi studentene anledning til å vise frem sin kompetanse på flest mulig av disse målene, jf. tabellen nedenfor.

	1 (Begreper)	2 (Fag)	3 (Aktør/struktur)
K1		x	
K2	x		(x)
K3			x
K4		x (b)	
F1			(x)
F2	x		
F3			x
F4			(x)

Generelt skal studenter som viser kunnskaper og ferdigheter på alle disse punktene, ut fra en helhetsvurdering, premieres.

Studenter som bare har besvart én oppgave (dvs. til bedre enn F-karakter) skal ha F (stryk) som samlet karakter. Kunnskapsmål 1 (faghistorie) og 4 (norsk sosiologi) er ikke eksplisitt dekket inn i dette oppgavesettet. Studenter som likevel formidler kunnskaper også på disse feltene skal premieres. På et generelt grunnlag skal besvarelser som skårer høyt på følgende belønnes med god karakter:

- * Evne til å trekke inn forskjellige deler av pensum, også der det ikke er eksplisitt bedt om i oppgaven.
- * Evne til å bruke gode eksempler, på et selvstendig grunnlag
- * Evne til selvstendig, kritiske drøfting (jf. F4 over)

Merk ellers at oppgavesettet stiller store krav til disponering av tiden, og dermed også til studentenes oversikt og fortrolighet med sosiologisk teori – og ikke minst evne til å presentere sine kunnskaper og ferdigheter kortfattet og konsist. Studenter som greier dette bør premieres.

I oppgaveteksten gjøres det rede for at oppgave 1, 2 og 3 teller likt (33,3 %) i karaktervurderingen.

Slik oppgavene er utformet kan noen studenter ha dratt veksler på de samme teoriene og perspektivene i flere enn én oppgave, f.eks. ved å vise til Durkheims teorier både på oppgave 1a og oppgave 3. Det er i orden.

Husk ellers at de fleste studentene er andresemesters sosiologistudenter og startet sine studier høsten 2015. De fleste (ikke alle) skal ha tatt kursene SOS1000 (Innføring i sosiologi) og SOS1016 (Sosiologi og samfunn), men har ellers ingen sosiologiske studieerfaringer. Man må ta høyde for dette når man vurderer nivået til studentenes prestasjoner.

Under følger noen kommentarer/stikkord til de enkelte oppgavene (oppgavetekstene er merket ut i blå skrift).

Oppgave 1:

Gjør kort rede for *tre* av følgende *fem* begreper/uttrykk:

- a) Rasjonalitetens jernbur
- b) Organisk solidaritet
- c) Strukturasjonsteori
- d) Habitus
- e) Feminisme

Oppgaven tester studentenes evne til å gi konsise presentasjoner av sentrale sosiologiske begreper. Her er det viktig at de klarer å fokusere på det mest essensielle ved begrepet, samtidig som de antyder dets sammenheng med det større teoretiske landskapet. Det vil derfor også være relevant å knytte begrepet til dets opphavsmann (med unntak av e)).

Noen korte stikkord for hver deloppgave:

- a) Viser til Webers analyse av den moderne verdens vektlegging av formålsrasjonalitet / instrumentell rasjonalitet, hvor han uttrykker bekymring for at formålsrasjonalitet tar overhånd og til slutt undertrykker andre former for rasjonalitet.
- b) Viser til Durkheims analyse av det moderne samfunnene, der organisk solidaritet betegner hvordan samfunnets forskjellige elementer (og individer) knyttes sammen ved at de utfyller hverandre. Motsatsen (de tradisjonelle samfunn) er mekanisk solidaritet.
- c) Strukturasjonsteorien er Giddens' teori om forholdet mellom aktør/struktur, der kjernen er at dette er gjensidig definerende elementer: aktørene genererer strukturer gjennom sine (uintenderte) praksiser, strukturene legger føringer på aktørenes praksiser (også jf. oppg. 3).

d) Habitus er Bourdieus nøkkelbegrep i hans teoretiske forsøk på aktør/struktur-syntese. Habitus viser til aktørens strukturerte disposisjoner, som igjen bidrar til å strukturere deres fortolkninger av den sosiale virkeligheten og dermed også deres praksiser, og slik også (re-)etablerer sosiale strukturer

e) Feminisme viser til ulike perspektiver innen sosiologi/samfunnsvitenskap som – slik det er presentert/definert i pensumboka – tar utgangspunkt i analyser av 1) kvinners jevnt over ufordelaktige virkelighet, 2) prosessene som skaper disse kjønnede praksiser, 3) hvordan dette kan endres og endelig, spesielt i nyere postmodernistiske feministiske bidrag, 4) problematisering av kvinne- og kjønnskategorier. Enkelte studenter vil også vektlegge skillet mellom biologisk og sosialt kjønn.

Studenter som kun har besvart én eller to deloppgaver på denne oppgaven skal trekkes betydelig i karakter, ettersom det indikerer manglende bredde i kunnskapene. Det skal derimot ikke gis ekstra uttelling for å svare på flere enn tre deloppgaver.

Oppgave 2:

I denne oppgaven skal du svare *enten* på oppgave a), b) *eller* c)

a) Gi en kritisk diskusjon for den samfunnsmessige konteksten for etableringen av sosiologi som en egen vitenskapelig disiplin.

b) Gi en kritisk diskusjon av forholdet mellom den norske og den internasjonale sosiologiske fagtradisjonen.

c) Ritzer og Stepnisky (hovedboka på pensum) diskuterer den geografiske forankringen til ulike deler av den sosiologiske fagtradisjonen. Gi en kritisk diskusjon av hvordan fagets geografiske tyngdepunkt har endret seg gjennom fagets historie.

Oppgaven tester studentenes kunnskaper om sosiologifagets relasjoner til forskjellige samfunnsmessige aspekter. Dette var den klart vanskeligste oppgaven i oppgavesettet, og vil skille ut de aller dyktigste studentene. Det betyr samtidig at en svakere besvarelse på denne oppgaven ikke nødvendigvis vil trekke ned den endelige slutt karakteren like mye som tilsvarende svake besvarelser på oppgave 1 og 3.

Forholdet mellom sosiologi/samfunn er for øvrig diskutert flere steder i pensum, og er også tydelig vektlagt på forelesningene. Under følger noen kommentarer/stikkord til de enkelte deloppgavene.

a) Sentrale stikkord her er fremvekst av de moderne samfunn, der klassikernes arbeider kan sees som alternative forsøk på å forstå de nye samfunnene (f.eks. Marx gjennom teoriene om kapitalismen, Durkheims begrep om mekanisk/organisk solidaritet, eller Webers teorier om former for rasjonalitet). En annen aktuell innfallsvinkel er de tre «revolusjonene» på 17- og 18-tallet; den industrielle revolusjonen, de politiske revolusjonene, og opplysningstidens intellektuelle revolusjon.

b) Her er det sentralt at studentene viser forståelse av hvordan det norske sosiologifaget er integrert i den internasjonale fagtradisjonen. Norsk og internasjonal sosiologi har svært mange felles trekk – både teoretisk, metodologisk/metodisk og tematisk, og også organisatorisk.

Samtidig har man på forelesningene lagt vekt på den sosiologiske tradisjonen formes i et samspill med samfunnet, og at det betyr at norske sosiologer har vært opptatte av tema som preger det norske samfunnet, f.eks. velferdsforskningen.

På pensum/forelesninger er den norske sosiologitradisjonen for øvrig presentert gjennom antologien «Merkesteiner i norsk sosiologi», og det er naturlig at mange studenter bruker elementer herfra i sine besvarelser.

c) Ritzer/Stepnisker skriver eksplisitt om hvordan den sosiologiske fagtradisjonen først og fremst har vært forankret i den vestlige delen av verden. Deres historiske skjema er i korte trekk at sosiologifaget ble etablert i den nordvestlige delen av det europeiske kontinentet (Tyskland-Frankrike-England), men at det så at fagets sentrum i tiden etter den annen verdenskrig flyttet seg til Nord-Amerika (spes. strukturfunksjonalisme, Parsons). I nyere tid (1980-) er bildet mer nyansert og det er et mer balansert forhold mellom den europeiske og den amerikanske tradisjonen.

Samtidig skal man være oppmerksom på at oppgavene er løselig definerte, og det finnes også andre alternative tolkninger av oppgaveteksten. Så lenge disse er rimelige, bør man også kreditere besvarelser som går utover løsningsforslagene som her er skissert.

Oppgave 3:

Motsetningen mellom aktør- og strukturorienterte perspektiver og teorier står sentralt i den sosiologiske tradisjonen. Presenter og diskuter denne motsetningen, gjerne ved hjelp av eksempler både fra sosiologiske teorier og fra hverdagslivet.

I første del av oppgaven skal studentene presentere og diskutere motsetningen mellom aktør og struktur i sosiologisk teori. Dette er et svært sentralt tema på kurset, og det er svært mange elementer som kan trekkes inn. Mange vil for eksempel vise til Aakvaags diskusjoner av motsetningen, og også Ritzer/Stepnisky går i dybden på dette spørsmålet.

Dyktige studenter vil også problematisere motsetningsforholdet, for eksempel med referanse til Giddens, Bourdieu og Habermas' sine synteseforsøk.

Merk at oppgaveteksten eksplisitt krever en «diskusjon» av motsetningen, og det er derfor ikke tilstrekkelig å kun redegjøre for de to posisjonene slik som de ofte representeres. For eksempel bør de fleste studentene kunne vise til at de rendyrkede aktør/struktur-perspektivene er vanskelig å forsvare.

De gode besvarelsene vil også se både likheter og forskjeller mellom aktør/struktur- og mikro/makro-diskusjonene innen sosiologifaget.

Oppgaveteksten innbyr også til at man skal bruke eksempler både fra sosiologisk teori og fra hverdagslivet. Studenter som har lyktes med å bruke gode eksempler bør belønnes.